

تأملاتی درباره ارزیابی تأثیر اجتماعی در قرن بیست و یکم^۱

فرانک ونکلی

دانشکده علوم فضایی، دانشکده گرونینگن، هلند

مترجم: فاطمه تنها

استادیار دانشکده علوم اجتماعی دانشگاه تهران

f.tanhaa@ut.ac.ir

چکیده

ارزیابی تأثیر اجتماعی (اتا)، زمینه‌ای از تحقیق و عمل است که به هر موردی که با مدیریت مسائل اجتماعی در طول چرخه عمر پروژه (پیش از شروع آن تا پس از اتمام) مرتبط است، می‌پردازد. اتا به یک ابزار نظارتی به فرآیند مدیریت مسائل اجتماعی یک پروژه که توسعه‌دهندگان، تأمین‌کنندگان مالی، جوامع آسیب‌دیده و مؤسسات صدور مجوز محیط‌زیستی از آن استفاده می‌کنند، تبدیل شده است. اتا، موارد زیر را در نظر می‌گیرد: اشتراک منافع، چرخه‌های رونق و رکود، توسعه جامعه، مشارکت جامعه، تاب‌آوری جامعه، میراث فرهنگی، بررسی دقیق، توانمندسازی، مسائل جنسیتی، مکانیسم‌های رسیدگی به شکایات، حقوق بشر، تأثیرات و موافقت‌نامه‌های مزایا، مردم‌بومی، مهاجرت، احیای معیشت، محتوای محلی، تدارکات محلی، جابه‌جایی و اسکان مجدد ناشی از پروژه، اثرات روانی اجتماعی، عملکرد اجتماعی، برنامه‌های مدیریت تأثیر اجتماعی، شمول اجتماعی، سرمایه‌گذاری اجتماعی، مجوز اجتماعی برای فعالیت، عملکرد اجتماعی، مشارکت ذینفعان، گروه‌های آسیب‌پذیر و مسائل سنتی مانند شناسایی اثرات اجتماعی و طراحی مداخلات برای کاهش آسیب‌ها. اتا بیش از پنجاه سال است که در کشورهای مختلف اجرا می‌شود، با این حال مسائل پیچیده‌ای از جمله اسکان مجدد غیر ارادی، احیای معیشت، تعلق به مکان، احساس به مکان، حفظ میراث فرهنگی ناملموس و یافتن زمین جایگزین، از جمله مسائل باقی‌مانده در طرح‌های اتا است. فساد، رانت‌خواری، تسخیر نخبگان، احتکار و رفتار فرصت‌طلبانه از جمله موارد مشکل‌ساز در اجرای اتا است.

واژه‌های کلیدی: ارزیابی تأثیرات اجتماعی، مجوز اجتماعی برای فعالیت و رشد، مشارکت عمومی، استانداردهای بین‌المللی محیطی، مسائل اجتماعی و حکومتی و مسئولیت اجتماعی شرکتی.

ارزیابی تأثیرات اجتماعی در آغاز

در ابتدا ارزیابی تأثیر اجتماعی (اتا) در دهه ۱۹۷۰ همراه با ظهور ارزیابی تأثیر محیطی^۱ (EIA) آغاز شد (Esteves et al, 2012; Vanclay, 2014). مانند ارزیابی تأثیر محیطی، اتا در ابتدا تاحد زیادی به عنوان یک ابزار نظارتی عمل می‌کرد، هرچند فقط تعداد کمی از حوزه‌ها به طور رسمی به آن نیاز داشتند (Parsons et al, 2019) که در مقایسه با ارزیابی تأثیر محیطی، در جذب آن در سراسر جهان اختلال ایجاد کرد. ابتدا اتا سعی کرد تاحد امکان از ارزیابی تأثیر محیطی تقلید کند، اما با گذشت زمان متوجه شد که مسائل اجتماعی نسبت به مسائل محیطزیستی به روش‌های بسیار متفاوتی ظاهر می‌شوند و اینکه چگونه مسائل اجتماعی باید مدیریت شوند نیز بسیار متفاوت است. در نتیجه اتا از ارزیابی تأثیر محیطی جدا شد تا به یک زمینه تحقیق و عمل (گفتمان و پارادایم) تبدیل شود که بر مدیریت مسائل اجتماعی در تمام مراحل پروژه متمرکز باشد (Vanclay, 2003, 2006; Vanclay et al, 2015). این به آن معناست که اتا از یک ابزار نظارتی به یک ابزار مدیریتی به عنوان پیشنهاددهنده پروژه و تأمین‌کننده مالی پروژه تبدیل شده است (Vanclay, 2014). اتا اکنون مورد نیاز جهانی است، زیرا همه مؤسسات مالی بین‌المللی، تقاضای آن را دارند (Vanclay & Hanna, 2019).

ارزیابی تأثیرات محیطی نیز تغییر کرده است (Vanclay, 2015). در حالی که ارزیابی تأثیرات محیطی به عنوان نظارت سنتی هنوز وجود دارد، در محافل صنعتی، این ارزیابی تاحد زیادی با ارزیابی اثرات محیطزیستی و اجتماعی^۲ (ESIA) و گاهی با ارزیابی اثرات محیطزیستی، اجتماعی و سلامت^۳ (ESIA) جایگزین شده است (Hanna et al., 2014; Dendena & Corsi 2015). در آغاز قرن بیست و یکم، ارزیابی مسائل اجتماعی در صنعت رایج شده است - حتی اگر هنوز به اندازه کافی انجام نشده باشد - (Vanclay et al, 2015)، هرچند با مقاومت و تنوع در بخش‌های مختلف (Kemp & Owen, 2018; Vanclay & Hanna, 2019) روبه‌رو است.

ارزیابی تأثیرات اجتماعی در حال حاضر

مهم‌ترین تغییر اخیر در درک بین‌المللی درباره پروژه‌ها، برجستگی روزافزون حقوق بشر، به‌ویژه تأیید متفق‌القول سازمان ملل متحد (۲۰۱۱)، اصول راهنمای تجارت و حقوق بشر (UNGP) است. بسیاری از سازمان‌ها و شرکت‌های صنعتی، UNGP را تأیید کرده‌اند. UNGP تعیین کرد که همه نهادهای تجاری - یعنی همه سازمان‌ها، از جمله شرکت‌ها، دولت‌های ملی زمانی که به عنوان کسب‌وکار عمل می‌کنند و سازمان‌های غیر دولتی هنگام انجام پروژه‌ها - مسئولیت احترام به حقوق بشر را دارند. علاوه بر این کسب‌وکارها باید از آسیب اجتناب کنند، باید به هرگونه تأثیرات

- 1 . Environmental Impact Assessment
- 2 . Environmental and Social Impact Assessment
- 3 . Environmental, Social and Health Impact Assessment

حقوق بشری رسیدگی کنند، حتی اگر مستقیماً مسئول آن نباشند و نباید در نقض حقوق بشر توسط اشخاص ثالث شریک باشند. آنها باید از اهرم استفاده کنند؛ به این معنی که باید از نفوذ خود برای ترویج تغییرات مثبت در شرکای تجاری خود استفاده کنند. برای انجام همه اینها، آنها باید برای رسیدگی به مسائل حقوق بشری آماده باشند؛ به این معنی که باید خط‌مشی‌ها و رویه‌ها و تخصیص بودجه را برای این کار داشته باشند. در نظر گرفتن مسائل حقوق بشر در کل زنجیره تأمین، ضروری است (van der Ploeg & Vanclay, 2017) UNGP، باعث به‌روزرسانی بسیاری از استانداردهای بین‌المللی، از جمله بازنگری دستورالعمل‌های OECD برای شرکت‌های چند ملیتی (OECD, 2011)، یکی از قوانین اروپایی درباره افشای غیر مالی و قانون برده‌داری مدرن در برخی حوزه‌های قضایی شد (Vanclay & Hanna, 2019). مسائل حقوق بشر اکنون در اتادغام شده است (Kemp & Vanclay, 2013; Vanclay et al, 2015; Götzmann et al, 2016; Esteves et al, 2017).

یکی از انتظارات UNGP این است که همه شرکت‌ها، پروژه‌ها و فعالیت‌های اصلی (شامل هرگونه ارزیابی تأثیر و فرآیند اسکان مجدد) باید مکانیزم رسیدگی به شکایات داشته باشند. تحقیقات انجام‌شده برای توسعه UNGP و سایر تحقیقات نشان داده است که موقعیت‌هایی که شرکت‌ها عمداً قصد آسیب رساندن به جوامع را دارند، نادر است؛ اما آسیب اغلب در نتیجه غفلت و ناآگاهی اتفاق می‌افتد یا اینکه شرکت‌ها به مسائل اجتماعی، توجه صحیح ندارند (Ploeg & Vanclay, 2018). استدلال می‌شود که اگر پروژه‌ها، رویه‌های بازخورد مؤثر (مکانیسم‌های رسیدگی به شکایات) را داشته باشند و در پاسخ به این بازخوردها عمل کنند، بسیاری از مسائل می‌توانند قبل از تشدید آنها حل شوند (United Nations, 2011; van der Ploeg & Vanclay, 2017; Vanclay & Hanna, 2019).

یکی دیگر از تغییرات عمده، درک این موضوع بوده است که مسائل اجتماعی، خطرات تجاری واقعی هستند. به جای اینکه مسائل اجتماعی فقط به عنوان یک موضوع جزئی (مزاحمت) تلقی شود، اکنون در شرکت‌ها و پروژه‌ها این درک وجود دارد که مسائل اجتماعی می‌توانند مسائل مهمی باشند. بنابراین باید به‌درستی شناسایی و مدیریت شوند. در غیر این صورت مشکلات بزرگی از جمله تأخیر، توقف، تعطیلی زودرس و هزینه‌های اضافی ایجاد خواهند کرد (Franks et al, 2014; Hanna et al, 2016a). برای مدیریت صحیح مسائل اجتماعی، یک مورد تجاری قوی وجود دارد (Vanclay & Hanna, 2019).

عبارتی که بر آگاهی از اهمیت مسائل اجتماعی تأکید دارد، مفهوم «مجوز اجتماعی برای فعالیت» است. استعاره‌ای که به سطح پذیرش پروژه توسط جامعه محلی و سایر ذینفعان اشاره دارد (Parsons & Moffat, 2014; Jijelava & Vanclay, 2017, 2018). برای موفقیت یک پروژه نیاز به کسب و حفظ مجوز اجتماعی برای فعالیت (ورشد) از

بسیاری از ذی‌نفعان و افرادی که تحت تأثیر آن قرار دارند وجود دارد (Dare et al, 2014). همچنین آگاهی روزافزونی از اشتراک منافع و ارزش مشترک وجود داشته است. اشتراک مزایا به ترتیبی اشاره دارد که از طریق آن یک پروژه، منفعی را برای جوامع محلی فراهم می‌کند (Vanclay 2017a, 2017). مزایا می‌تواند به صورت مالی و غیر مالی باشد. اما نباید فقط نگران به حداقل رساندن آسیب باشد، بلکه همچنین باید اطمینان حاصل کند که پروژه‌ها، منفعی را برای جوامع محلی ارائه می‌دهند. در میان موارد دیگر، مجوز اجتماعی برای فعالیت، تنها زمانی به دست می‌آید که منافع واقعی برای جوامع محلی وجود داشته باشد (Jijelava & Vanclay, 2017; Vanclay & Hanna, 2019).

ترتیبات مالی می‌تواند شامل مالکیت بخشی از پروژه توسط جوامع محلی، درصدی از سود توزیع‌شده بین جوامع محلی، یا ایجاد یک صندوق توسعه اجتماعی (سرمایه‌گذاری اجتماعی) باشد. مزایای متنوع دیگری نیز می‌تواند ارائه شود (Vanclay, 2017b). علاوه بر مشاغل، تدارکات محلی و استراتژی‌های محتوای محلی می‌توانند به طور چشم‌گیری مزایای جوامع محلی را افزایش دهند (Esteves & Vanclay, 2009; Wilson, 2019). کاملاً انتظار می‌رود که پروژه‌ها به توسعه جامعه محلی کمک کنند (Vanclay, 2003; Vanclay et al, 2015; Aucamp & Lombard, 2018). ارزش مشترک، فلسفه‌ای درباره هدف کسب‌وکار و نقش شرکت‌ها است (Porter & Kramer, 2011). این یک طرز تفکر است که استدلال می‌کند که نیازهای اجتماعی، بازارها را تعریف می‌کنند و هدف شرکت‌ها باید ایجاد ارزش مشترک باشد، نه فقط توجه به ارزش ذی‌نفعان. ارزش مشترک اذعان می‌کند که آسیب‌های اجتماعی برای شرکت‌ها، هزینه ایجاد می‌کند و بنابراین خطرات اجتماعی باید به طور مؤثر مدیریت شوند و شهرت مثبت شرکت با ایجاد مجوز اجتماعی برای فعالیت و رشد، فرصت‌های تجاری را افزایش می‌دهد (Hidalgo et al, 2014).

در حوزه اتا، درک خوبی از تأثیرات اجتماعی و نحوه تجربه آنها (Vanclay, 2002; Esteves et al, 2012; Smyth & Vanclay, 2017)، و همچنین نحوه انجام اتا وجود دارد (Vanclay et al, 2015, 2017, 2012). برخلاف تأثیرات بیوفیزیکی که احتمالاً فقط در زمان شروع ساخت‌وساز اتفاق می‌افتد، تأثیرات اجتماعی در لحظه‌ای اتفاق می‌افتد که شایعاتی درباره یک پروژه بالقوه وجود دارد (Vanclay, 2012)، اضطراب ایجاد می‌شود و حدس و گمان و فرصت‌طلبی رخ می‌دهد و تأثیرات اجتماعی ایجاد می‌کند. این تأثیرات، چه پروژه ادامه یابد یا نه، اتفاق می‌افتد. ترس‌های مردم، حتی اگر بی‌اساس باشد نیز تأثیرات اجتماعی ایجاد می‌کند.

از آنجایی که افراد بر اساس ترس‌ها و باورهای خود عمل می‌کنند و دیدگاه آنها نسبت به زندگی و فرصت‌های درک‌شده تحت تأثیر قرار می‌گیرد، این ادراک افراد است که واقعیت را می‌سازد و تأثیرات درک‌شده، تأثیرات اجتماعی واقعی هستند

(Vanclay, 2012). دانشمندان علوم اجتماعی و متخصصان اتا به طور کلی ابعاد اجتماعی تأثیرات را درک می‌کنند. با این حال همه کارکنان فنی پروژه به طور کامل روش‌های پیچیده‌ای را که پروژه‌ها بر مردم محلی تأثیر می‌گذارد، درک نمی‌کنند (Hanna et al, 2016b). افزایش آگاهی کارکنان فنی درباره مسائل اجتماعی و غلبه بر ذهنیت اجتماعی، چالشی مداوم است (Vanclay, 2002).

ارزیابی تأثیرات اجتماعی به سمت آینده

هرچند امروزه اهمیت بیشتری به مسائل اجتماعی و اتا داده می‌شود (Vanclay, 2015)، برخی موارد هنوز توسعه نیافته‌اند و سزاوار توجه بیشتری هستند. شاید واضح‌ترین آنها، تغییر آب و هوا و به طور خاص پیامدهای آن برای مردم و همچنین پیامدهای اقدامات سازگاری با تغییرات آب و هوایی بر مردم باشد. تغییرات آب و هوایی احتمالاً منجر به جابه‌جایی و اسکان مجدد چشمگیری از طریق افزایش قرار گرفتن در معرض خطر و درگیری‌های بالقوه ناشی از آب و هوا می‌شود. باید مراقب نحوه اجرای این طرح‌ها و سایر طرح‌های سبز بود تا اطمینان حاصل شود که آنها به آسیب‌های حقوق بشر و تأثیرات اجتماعی منجر نشوند (Vanclay, 2017b).

دستیابی به اهداف توسعه پایدار سازمان ملل، مستلزم ساخت بسیاری از پروژه‌های زیربنایی است. این امر به ناچار منجر به جابه‌جایی، اسکان مجدد و سایر اثرات اجتماعی خواهد شد. اسکان مجدد آسیب‌زا و تأثیر اجتماعی قابل توجه و تحولی بزرگ در زندگی مردم است (Vanclay, 2017a). یکی از اجزای استرس چندبعدی ناشی از اسکان مجدد، به معیشت مردم مربوط می‌شود. هرچند استانداردهای بین‌المللی مستلزم احیای معیشت و ارتقای سطح زندگی مردم است، تجربه محدودی درباره چگونگی انجام این کار وجود دارد. به این موضوع توجه کافی نمی‌شود و آگاهی محدودی از پیچیدگی‌های احیای معیشت از قبل موجود یا اجرای معیشت‌های جایگزین وجود دارد. واقعیت‌های بازار آنچه را که امکان‌پذیر است محدود می‌کند؛ به‌ویژه زمانی که افراد آسیب‌دیده زیادی وجود داشته باشند. راه‌حل‌های ساده و مشترک برای همه موارد، شکست خواهند خورد.

برای اینکه پروژه‌ها واقعاً مجوز اجتماعی برای فعالیت دریافت کنند، جوامع باید استقلال و قدرت تصمیم‌گیری بیشتری داشته باشند؛ از جمله توانایی تعیین آینده خود (Hanna & Vanclay, 2013). مفهوم رضایت آزاد، قبلی و آگاهانه که درباره مردم بومی کاربرد دارد، به جوامع محلی این امکان را می‌دهد که درباره یک پروژه نظر داشته باشند (Rodhouse & Vanclay, 2016). برای اینکه رضایت آزاد، قبلی و آگاهانه به طور معناداری اجرا شود، جوامع باید مفاهیم پروژه را به طور کامل درک کنند. این بدان معنا است که باید اتا تحت کنترل جامعه باشد (O'Faircheallaigh, 2017).

تأیید جامعه از یک پروژه احتمالاً تاحدی به مزایایی که جامعه از پروژه دریافت می‌کند، بستگی دارد (Jijelava & Vanclay, 2017). در گذشته، وعده‌های شرکت‌ها اغلب عملی نمی‌شد، اما امروزه اینگونه نیست و در نتیجه جوامع اکنون تشویق می‌شوند تا اطمینان حاصل کنند که ثبت تعهدات جامعه پروژه حفظ می‌شود (Vanclay & Hanna, 2019). در آینده، اثبات تأیید جامعه از یک پروژه احتمالاً به شکل توافقنامه تأثیرات و مزایا، با مذاکره دوجانبه یا توافقنامه توسعه جامعه خواهد بود (Breerton et al, 2011).

شکست ارزیابی تأثیرات نظارتی مرسوم برای رسیدگی مناسب به مسائل محیط‌زیستی و اجتماعی (Dunlop & Radaelli, 2016)، به این معنی است که روش‌های جدیدی برای ارزیابی پروژه‌ها مورد نیاز است. یکی از روش‌های پیشنهادی این است که تنظیم‌کننده به جای بیانیه‌ای از تأثیرات، یک برنامه مدیریت تأثیر اجتماعی را ارزیابی کند (Franks & Vanclay, 2013). این مورد در برخی از ایالت‌های استرالیا اجرا شده است و کاربرد وسیع‌تری دارد (Parsons et al, 2019).

یکی از مسائل مورد توجه محققان و متخصصان اتا، افزایش نگرانی سازمانی درباره اخلاق تحقیق، یکپارچگی علمی و امنیت داده‌های شخصی است (Vanclay et al, 2013). هرچند همه محققان اجتماعی باید همیشه رویه تحقیقات اخلاقی را اجرا کنند، موافقی وجود دارد که این امر در نحوه انجام کار محققان اتا مشکلاتی ایجاد می‌کند (Baines et al, 2013). آگاهی بیشتر و تعهد به تحقیقات اجتماعی اخلاقی مورد نیاز است.

هرچند عملکرد اتا در طول زمان بهبود یافته است، همچنان برخی موارد برای مدیریت مسائل اجتماعی در پروژه‌ها مشکل‌ساز است. یکی از مسائل کلیدی این است که دلبستگی به مکان (معروف به حس مکان) برای انسان‌ها اساسی است (Vanclay, 2008). بنابراین هر تغییری در محیط محلی فرد که به عنوان محیط نامطلوب تلقی شود، ناگزیر باعث ایجاد اضطراب و نگرانی می‌شود. حتی تغییر قابل قبول نیز می‌تواند مشکلاتی در زمینه نوستالژی یا مالیخولیا ایجاد کند (Albrecht 2006; Galway et al. 2019). بنابراین عملکرد اجتماعی مؤثر پروژه، باید به افراد و جوامع کمک کند تا با تغییر کنار بیایند. پیوست مکان به این معنی است که هر زمانی که یک پروژه، نیاز به اسکان مجدد افراد داشته باشد - مهم نیست که چقدر خوب انجام شود - همیشه تأثیرات اجتماعی عمده‌ای ایجاد می‌کند. الزام استانداردهای بین‌المللی برای «جلوگیری از اسکان مجدد در هر کجا که ممکن است» بسیار مناسب است. اسکان مجدد از بسیاری جهات، مشکل‌ساز است. به ویژه برای مردم روستایی، زمین اهمیت ویژه‌ای دارد و در برخی فرهنگ‌ها می‌تواند معانی عمیق معنوی و عاطفی داشته باشد (Ogwang & Vanclay, 2019). پیدا کردن زمین جایگزین می‌تواند بسیار دشوار باشد. غرامت اغلب ناکافی است، خیلی دیر پرداخت می‌شود و ممکن

است منجر به هزینه کردن برای اقلام نامناسب شود که به طور بالقوه منجر به فقیر شدن افراد آواره در آینده می‌شود (Vanclay, 2017a). مشکلاتی در راه‌اندازی مجدد معیشت افراد آواره وجود دارد. پیچیدگی‌های دیگر شامل جابه‌جایی قبرستان‌ها و زیارتگاه‌هاست، به‌ویژه در جوامعی که مرگ و گذشتگان، مهم است. در جوامعی که اهمیت معنوی را به اشیا (مانند درختان و صخره‌ها) می‌دهند، ممکن است جابه‌جایی آن اشیا در جایی که این امکان وجود دارد، لازم باشد (Reddy et al. 2015). پروژه‌ها تأثیر زیادی بر میراث فرهنگی دارند. در حالی که میراث فرهنگی فیزیکی (ملموس) گاهی می‌تواند جابه‌جا شود. برای مثال نگهداری از میراث فرهنگی ناملموس که در یک موزه اجتماعی جدید قرار داده شده، پیچیده است؛ زیرا فرآیند اسکان مجدد و اثرات اجتماعی پروژه احتمالاً بر عملکرد فعالیت‌هایی که منجر به میراث فرهنگی ناملموس می‌شوند، تأثیر می‌گذارد (Eoin & King, 2013). جابه‌جایی، سلب مالکیت، بیگانگی و آنومی که اغلب با پروژه‌ها همراه است، ممکن است به بی‌ارزش شدن فرهنگ محلی و میراث فرهنگی منجر شود. پیچیدگی‌های نهایی مربوط به اولویتی است که به شیوه‌های تفکر غربی، فردگرایانه، عقلانی و درک علمی محدود داده می‌شود. برای احترام واقعی به فرهنگ‌های محلی، برای پروژه‌ها، ارزیابی تأثیرات و کارکنان پروژه، مهم است که به کیهان‌شناسی‌ها و معرفت‌شناسی‌های جایگزین احترام بگذارند. توصیه‌های زیادی در این مورد داده شده است (CBD, 2004; Vanclay et al, 2013; Hanna et al, 2016b).

پرداختن به مسائل واقعی

محدودیت‌های زیادی برای اثربخشی اتا و مدیریت مسائل اجتماعی در پروژه‌ها وجود دارد. یکی از بزرگترین مسائل این است که فساد، گسترده است و به شدت نحوه انجام پروژه‌ها و مدیریت مسائل اجتماعی مرتبط با پروژه‌ها را مخدوش می‌کند. اغلب اتا و ارزیابی تأثیرات محیطی، سرپوشی هستند و به جز پروژه‌های نامناسب مشروع، کاری انجام نمی‌دهند (Esteves et al, 2012).

علاوه بر هرگونه ارزیابی تأثیری که ممکن است انجام شود، باید برای هر پروژه، یک توجیه مناسب (مورد تجاری) وجود داشته باشد. علیرغم شعارهای استقلال در روشی که معمولاً اتا و ارزیابی تأثیرات محیطی انجام می‌شود (یعنی پیشنهاددهنده آن را سفارش می‌دهد)، خطر بزرگی برای مشارکت مشاوران ارزیابی تأثیر یا حداقل، درک جامعه از این موضوع وجود دارد. حتی رهبران و محققان جامعه، اگر فاسد نباشند، اغلب با پروژه‌ها از طریق تلاش‌های بدبینانه و واقعی کارکنان شرکت برای جلب حمایت آنها همراه می‌شوند (Vanclay & Hanna, 2019). برای اطمینان از یکپارچگی تحقیقاتی که زیربنای ارزیابی‌های تأثیر را تشکیل می‌دهند، بررسی دقیق هم‌تایان

مورد نیاز است. ارزیابی تأثیر نظارتی، نیاز به بازنگری در نحوه انجام آن دارد. در ظاهر امر به نظر می‌رسد که بهتر است تنظیم‌کننده به جای تکیه بر مشاوره که مستقیماً توسط پیشنهاددهنده درگیر است، مشاوره را برای ارزیابی تأثیرات استخدام کند.

موضوع دیگر این است که شرکت‌ها و پروژه‌ها اغلب در ارائه نادرست، مزایای بیش از حد، کم گفتن تأثیرات منفی و/یا تأیید ضمنی سازمان‌های بین‌المللی، به عبارت دیگر سفید کردن، شست‌وشوی سبز، شست‌وشوی قرمز و آبی شدن (Vanclay & Hanna, 2019) مقصر هستند. بررسی‌های بسیار بیشتری باید درباره ادعاهای مطرح شده شرکت‌ها، علیرغم ابتکاراتی مانند ابتکار گزارشگری جهانی و نحوه گزارش شرکت‌ها از فعالیت‌های خود انجام شود (van der Ploeg & Vanclay, 2013).

موضوع نهایی این است که بسیاری از شرکت‌ها در مدیریت مسائل اجتماعی از میان‌بر استفاده می‌کنند. ذهنیت تکنوکراتیک و مهندسی اجتماعی (Vanclay, 2002) که در پروژه‌ها و چارچوب‌های مدیریت پروژه وجود دارد، به این معنی است که مسائل اجتماعی مورد توجه قرار نگرفته و ارزیابی نمی‌شوند. افزایش آگاهی مهندسان و سایر کارکنان فنی از اهمیت مسائل اجتماعی و اصلاح رفتارها و اقدامات آنها برای دریافت مجوز اجتماعی برای پروژه و ارزیابی و مدیریت صحیح مسائل اجتماعی، بسیار مهم است.

نتیجه‌گیری

متأسفانه اما همیشه در دفاع از منافع و حقوق بشر مردم تحت تأثیر پروژه، مؤثر نبوده است. گاهی افراد غیرحرفه‌ای، خود را به عنوان افراد حرفه‌ای و مسئول جا می‌زنند و تحقیقات بسیار ناقصی را انجام می‌دهند که پروژه‌های مضر را پشتیبانی می‌کند. افراد ساده لوح یا بی‌تجربه پذیرفته‌اند که در پروژه‌های مخاطره‌آمیز شرکت کنند، بدون اینکه همه مسائل را درک کنند. در مواقع دیگر، دانشمندان علوم اجتماعی‌ای که نیت خوب دارند، در درک تمام ابعاد یک پروژه و چگونگی تأثیر آن بر جوامع محلی شکست خورده‌اند. گاهی متخصصان برای پروژه‌های بسیار ارزان مناقصه داده‌اند و قادر به انجام تمام کارهای میدانی لازم برای ارزیابی صحیح تأثیرات اجتماعی پروژه نیستند. معمولاً بازه‌های زمانی مورد انتظار شرکت‌ها برای تعامل مناسب با جوامع محلی یا درک کامل همه مسائل توسط مردم محلی، بسیار کوتاه است.

ضروری است که متخصصان اما اطمینان حاصل کنند که وقتی با مشارکت در پروژه‌ها موافقت می‌کنند، منابع کافی برای ارزیابی صحیح مسائل و نفوذ کافی را در مدیریت پروژه برای ایجاد تفاوت دارند و پروژه، تعهدی برای رسیدگی کامل به همه مسائل اجتماعی شناسایی‌شده را دارد. داشتن نفوذ در پروژه و شرکت، مستلزم آن است که متخصصان اما، ارتباطات مؤثری داشته باشند و بدانند که چگونه استدلال‌های خود را در دفاع از جوامع محلی به روش‌هایی که داخل پروژه و شرکت‌ها پذیرفته می‌شود،

مطرح کنند. شاغلان اتا باید مدافعان قوی تری برای ارزش اتا باشند. آنها باید بیشتر صحبت کنند و/یا از شرکت در پروژه‌هایی که احتمالاً باعث آسیب و رنج می‌شوند، امتناع کنند. تنها زمانی که تمام متخصصان حرفه‌ای اتا برای دفاع از عملکرد خوب اتا بایستند، زندگی جوامع متأثر از پروژه بهبود می‌یابد و پروژه‌ها به معنای واقعی، مجوز اجتماعی برای فعالیت دریافت می‌کنند.

منابع

- Albrecht G. (2006). Solastalgia. *Alter J.* 32(4/5):34-36.
- Aucamp I, Lombard A. (2018). Can social impact assessment contribute to social development outcomes in an emerging economy? *Imp Assess Proj Apprais.* 36(2):173-185.
- Baines J, Taylor CN, Vanclay F. (2013). Social impact assessment and ethical social research principles: ethical professional practice in impact assessment Part II. *Imp Assess Proj Apprais.* 31(4):254-260.
- Brereton D, Owen J, Kim J (2011). Good practice note community development agreements. accessed 2019 Aug 16. http://www.eisourcebook.org/cms/files/csr-good_practice_notes_on_cdas_document_final_260911.pdf.
- CBD. (2004). Akwe': kon - voluntary guidelines for the conduct of cultural, environmental and social impact assessment regarding developments proposed to take place on, or which are likely to impact on, sacred sites and on lands and waters traditionally occupied or used by Indigenous and local communities. Montreal: Secretariat of the Convention on Biological Diversity. accessed 2019 Aug 16. <https://www.cbd.int/doc/publications/akwe-brochure-en.pdf>.
- Dare M, Schirmer J, Vanclay F. (2014). Community engagement and social licence to operate. *Imp Assess Proj Apprais.* 32 (3):188-197.
- Dendena B, Corsi S. (2015). The environmental and social impact assessment: a further step towards an integrated assessment process. *J Clean Prod.* 108:965-977.
- Dunlop CA, Radaelli CM, eds. (2016). Handbook of regulatory impact assessment. Cheltenham: Edward Elgar. *Environ Impact Assess Rev.* 29(2):137-145.

- Eoin L, King R. (2013). How to develop intangible heritage: the case of Metolong Dam, Lesotho. *World Archaeol.* 45 (4):653-669.
- Esteves AM, Factor G, Vanclay F, Götzmann N, Moreiro S. (2017). Adapting Social Impact Assessment to address a project's human rights impacts and risks. *Environ Impact Assess Rev.* 67:73-87.
- Esteves AM, Franks D, Vanclay F. (2012). Social Impact Assessment: the state of the art. *Imp Assess Proj Apprais.* 30(1):35-44.
- Esteves AM, Vanclay F. (2009). Social development needs analysis as a tool for SIA to guide corporate-community investment: applications in the minerals industry.
- Franks D, Davis R, Bebbington A, Ali S, Kemp D, Scurrah M. (2014). Conflict translates environmental and social risk into business costs. *Proc Nat Acad Sci.* 111(21):7576-7581.
- Franks D, Vanclay F. (2013). Social Impact Management Plans: innovation in corporate and public policy. *Environ Impact Assess Rev.* 43:40-48.
- Galway LP, Beery T, Jones-Casey K, Tasala K. (2019). Mapping the solastalgia literature: A scoping review study. *Int J Environ Res Public Health.* 16(15):2662.
- Götzmann N, Vanclay F, Seier F. (2016). Social and human rights impact assessments: what can they learn from each other? *Imp Assess Proj Apprais.* 34(1):14-23.
- Hanna P, Vanclay F, Langdon EJ, Arts J. (2014). Improving the effectiveness of impact assessment pertaining to Indigenous peoples in the Brazilian environmental licensing procedure. *Environ Impact Assess Rev.* 46:58-67.
- (2016a).
Conceptualizing social protest and the significance of protest action to large projects. *Extrac Indus Soc.* 3(1):217-239.
- (2016b). The importance of cultural aspects in impact assessment and project development: reflections from a case study of a hydroelectric dam in Brazil. *Imp Assess Proj Apprais.* 34(4):306-318.
- Hanna P, Vanclay F. (2013). Human rights, Indigenous peoples and the concept of Free, Prior and Informed Consent. *Imp Assess Proj Apprais.* 31(2):146-157.
- Hidalgo C, Peterson K, Smith D, Foley H. (2014). *Extracting with purpose.* Boston: FSG.

- IFC. (2012). Performance standards and guidance notes. Washington DC: International Finance Corporation. accessed 2019 Aug 16. <http://www.ifc.org/performancestandards>.
- Jijelava D, Vanclay F. (2017). Legitimacy, credibility and trust as the key components of a social licence to operate: an analysis of BP's projects in Georgia. *J Clean Prod.* 140 (Part 3):1077-1086.
- (2018). How a large project was halted by the lack of a Social Licence to Operate: testing the applicability of the Thomson and Boutilier Model. *Environ Impact Assess Rev.* 73:31-40.
- Kemp D, Owen J. (2018). The industrial ethic, corporate refusal and the demise of the social function in mining. *Sustain Develop.* 26:491-500.
- Kemp D, Vanclay F. (2013). Human rights and impact assessment: clarifying the connections in practice. *Imp Assess Proj Apprais.* 31(2):86-96.
- Kvam R. (2018). Social impact assessment: integrating social issues in development projects. Washington DC: InterAmerican Development Bank. accessed 2019 Aug 16. <https://publications.iadb.org/handle/11319/8917>.
- O'Faircheallaigh C. (2017). Shaping projects, shaping impacts: community-controlled impact assessments and negotiated agreements. *Third World Q.* 38(5):1181-1197.
- OECD. (2011). OECD guidelines for multinational enterprises (2011 edition). Paris: Organisation for Economic Cooperation and Development. accessed 2019 Aug 16. <http://mneguidelines.oecd.org/guidelines/>.
- Ogwang T, Vanclay F. (2019). Social impacts of land acquisition for oil and gas development in Uganda. *Land.* 8(7):109.
- Parsons R, Everingham J, Kemp D. (2019). Developing social impact assessment guidelines in a pre-existing policy context. *Imp Assess Proj Apprais.* 37(2):114-123.
- Parsons R, Moffat K. (2014). Constructing the meaning of social licence. *Social Epistem.* 28(3-4):340-363.
- Porter M, Kramer M. (2011). Creating shared value. *Harv Bus Rev.* 89:62-77.
- Reddy G, Smyth E, Steyn M. 2015. Land access and resettlement: a guide to best practice. Sheffield: Greenleaf.
- Rodhouse T, Vanclay F. (2016). Is free, prior and informed consent a form of corporate social responsibility? *J Clean Prod.* 131:785-794.
- Smyth E, Vanclay F. (2017). The Social Framework for Projects: A conceptual but

- practical model to assist in assessing, planning and managing the social impacts of projects. *Imp Assess Proj Apprais.* 35(1):65-80.
- United Nations. (2011). The guiding principles on business and human rights: implementing the UN 'respect, protect and remedy framework'. New York: United Nations Human Rights Office of the High Commissioner. accessed 2019 Aug 16. [http://www.ohchr.org/Documents/Publications/ - GuidingPrinciplesBusinessHR_EN.pdf](http://www.ohchr.org/Documents/Publications/GuidingPrinciplesBusinessHR_EN.pdf). van der Ploeg L, Vanclay F. (2013). Credible claim or corporate spin: A checklist to evaluate corporate sustainability reports. *J Environ Assess Pol Manag.* 15(3):1350012.
- van der Ploeg L, Vanclay F. (2017). A human rights based approach to project-induced displacement and resettlement. *Imp Assess Proj Apprais.* 35(1):34-52.
- (2018). Challenges in implementing the corporate responsibility to respect human rights in the context of project-induced displacement and resettlement. *Res Pol.* 55:210-222.
- Vanclay F, Baines J, Taylor CN.(2013). Principles for ethical research involving humans: ethical professional practice in impact assessment Part I. *Imp Assess Proj Apprais.* 31 (4):243-253.
- Vanclay F, Esteves AM, Aucamp I, Franks D. (2015). Social Impact Assessment: guidance for assessing and managing the social impacts of projects. Fargo ND: International Association for Impact Assessment. [accessed 2019 Aug 16]. http://www.iaia.org/uploads/pdf/SIA_Guidance_Document_IAIA.pdf.
- Vanclay F, Hanna P. (2019). Conceptualising company response to community protest: principles to achieve a social license to operate. *Land.* 8(6):101.
- Vanclay F.(2002). Conceptualising social impacts. *Environ Impact Assess Rev.* 22(3):183-211.
- (2003). International principles for social impact assessment. *Imp Assess Proj Apprais.* 21(1):5-11.
- (2006). Principles for Social Impact Assessment: A critical comparison between the International and US documents. *Environ Impact Assess Rev.* 26(1):3-14.
- (2008). Place matters. In: Vanclay F, Higgins M, Blackshaw A, editors. *Making sense of place.* Canberra: National Museum of Australia Press; p. 2-11.

- (2012). The potential application of Social Impact Assessment in integrated coastal zone management. *Ocean Coast Manag.* 68:149-156.
- (2014). Developments in Social Impact Assessment: an introduction to a collection of seminal research papers. In: Vanclay F, editor. *Developments in Social Impact Assessment*. Cheltenham: Edward Elgar; p. xv-xxxix.
- (2015). Changes in the impact assessment family 2003-2014: implications for considering achievements, gaps and future directions. *J Environ Assess Pol Manag.* 17(1):1550003 (20 pages).
- (2017a). Project induced displacement and resettlement: from impoverishment risks to an opportunity for development? *Imp Assess Proj Apprais.* 35 (1):3-21.
- (2017b). Principles to assist in gaining a social licence to operate for green initiatives and biodiversity projects. *Current Opi Environ Sustain.* 29:48-56.
- Wilson E. (2019). What is Benefit Sharing? Respecting Indigenous rights and addressing inequities in Arctic resource projects. *Resources.* 8(2):74.